

NÁRODNÍ KNIHOVNA, PRAHA A NEBEZPEČNÝ SVĚT

MICHAL HORA

*"The current scene seems unusually dangerous.
It often does. Don't panic..."*
Financial Times, 26. 4. 2003

VÝCHOZÍ BEZPEČNOSTNÍ PODMÍNKY NÁRODNÍ KNIHOVNY:

- sídlem Národní knihovny je Klementinum – jeden z nejrozsáhlejších areálů v Praze;
- počet návštěv v knihovně (pohyb osob) se pohybuje od půl milionu až do milionu osob ročně;
- areál je značně technicky i funkčně zastaralý.

Jak se současný svět projevuje v této oblasti:

- ve středu Evropy;
- ve středu Prahy;
- a ve středu barokního Klementina?

Za krizové řízení považuji v tomto příspěvku tu řídicí činnost, která musí čelit vážnému ohrožení majetku a osob vč. ohrožení základních činností a funkcí instituce. Jde tedy o co nejšířší pojetí pojmu.

1. PŘED PĚTI LETY V NÁRODNÍ KNIHOVNĚ A DNES

1998 – jiné zákony, předpisy pro tuto oblast vně i uvnitř knihovny, jiní lidé (málo využíván outsourcing), personálně i finančně podceňeno;

2003 – řady lidí uvnitř NK i mimo, kteří pomáhají řešit otázky krizového řízení, bezpečnosti objektů a požární ochrany, za sebou zkušenost vedení krizového týmu při největších povodních v Praze za posledních 500 let.

Rozpočet v oblasti ochrany majetku a osob – nárůst ve stálých cenách o 20 procent od roku 2000!

2. OD TOTALITY K DŽUNGLI KRÁTCE A SCHEMATICKY

DRUHÁ POLOVINA 20. STOLETÍ...

– ZOOLOGICKÁ ZAHRADA

- česká a moravská komunita v klecích totalitního státu, bez svobody pohybu občanů, bez svobody veřejných názorů, za zdí a pod jaderným deštníkem, bez fungující veřejné komunikace (médií) v určitém latentním, ale **často nekonkrétním strachu**, z pohledu dějin jsme vytrženi z kontextu vývoje civilizace.

1989 AŽ 1998

– ZOOLOGICKÁ ZAHRADA SE ROZPOUŠTÍ

- přechodné období, formují se základní principy a praxe života v otevřené společnosti, návrat plných svobod, soukromého vlastnictví, společnost si hledá míru pohledu na svoje žití, míru zákonů a zvyklostí, **vracejí se konkrétní reálná nebezpečí otevřeného světa**.

To vše má vliv i v oblasti, kterou sledujeme.

S ČÍM SE MUSÍME VYROVNAT:

- s větší svobodou jedince, zvláště se svobodou pohybu a svobodou lidských práv;
- s migrací obyvatel planety;
- s tím souvisejícím střetem kulturních zvyklostí v nejšířším smyslu slova (politika, náboženství, životní styl atd.);
- s informační explozí (třídění podstatných a nepodstatných informací);
- s nutností určit si míru vlastní odpovědnosti (dodržování pravidel a předpisů zrozených již v demokracii);
- s nutností určit si míru empatie (jak a kdy svou odvahou mohu a mám pomáhat společnosti?);
- ATD.

3. Z DENÍKU NÁRODNÍ KNIHOVNY A KLEMENTINA

1990 AŽ 1992 VNITŘNÍ A VNĚJŠÍ KRIZE

ŽIVOT: Knihy a dokumenty jsou v knihovně uloženy také na mnoha hromadách, knihovna je spíše zakletý zámek, ve sklepech plesnivější neošetřené knihy zabavené v dobách minulých, kritická komunikace s Ministerstvem kultury a veřejností.

ODPOVĚĎ: NK bojuje za řešení tohoto problému, vedle toho se v období po pádu komunismu personálně i odborně proměňuje.

1993 AŽ 1996

ŽIVOT: Výstavba, dokončení a start Centrálního depozitáře, náprava situace v oblasti knihovnických fondů, knihovna se technicky i personálně dále modernizuje (automatizovaný systém).

ODPOVĚĎ: Rok 1996 a začátek roku 1997 se jeví jako relativně „nejšťastnější“ za období posledních třinácti let.

1997 - 1999

ŽIVOT: Ekonomická krize, velké rozpočtové škrty, stav budovy se dále zhoršuje, první pozastavení přípravy rekonstrukce Klementina, obrovské povodně na Moravě, největší v našich zemích od roku 1890 – připomínka těchto nebezpečí po dlouhé době.

ODPOVĚĎ: Do plánu hlavních úkolů se dostávají koncepční úkoly z oblasti krizového řízení.

ŽIVOT: Nebezpeční lidé nám kradou drahá auta přímo z nádvoří Klementina, stále více se aktivizují psychicky narušené osoby.

ODPOVĚĎ: Klementinum si opatřilo závory a venkovní strážníci do areálu, jako kdybychom byli vojenský útvar.

2000

ŽIVOT: Pyroman zapaluje v odlehlé části Klementina na chodbě skříň s dokumenty.

ODPOVĚĎ: Probíhá nová organizace požární ochrany a ostraha objektu – outsourcing.

ŽIVOT: Zasedání Mezinárodního měnového fondu v Praze: poprvé od let 1968–69 probíhají opravdové bitky v ulicích, plno agresivních lidí z celého světa, Pražané jsou v šoku, začátek opravdových obav o bezpečnost celého města.

ODPOVĚĎ: Rozvíjí se kamerový systém pro celý objekt, díky projektu Praha 2000 nově chráněno barokní jádro knihovny.

2001

ŽIVOT: Je třeba něco dodávat k 11. září 2001?

ODPOVĚĎ: Již v létě 2001 nový velín – technologické centrum ostrahy, nové evakuační plány, nové evakuační cesty, cvičné evakuace.

PANÍKA?

- I my si neumíme dát odpověď na to, zda i nám v Praze hrozí terorismus, zda jsme i v této věci součástí globálního světa,
- i my sledujeme podezíravě zahraniční studenty,
- i my rozdáváme rukavice pracovním pošty a akvizice dokumentů.

PLUS?

- Zdá se, že bezpečnostní pokyny nejsou komentovány s posměšky s odkazem na „komunistické“ praktiky, ale zcela věcně a s pochopením.

2002

ŽIVOT: Srpnové povodně, jaké Praha nezažila 500 let.

ODPOVĚĎ: Práce v oblasti přípravy na krizové situace se už nezastavují.

ŽIVOT: Zasedání NATO, Praha snad neměla ve své historii setkání takového množství světových politiků.

ODPOVĚĎ: Pražané obávající se zmatků a terorismu opouštějí ve své většině město, Praha připomíná dobytou pevnost, uzavíráme Klementinum v odpoledních hodinách, nemůžeme odhadnout, co se bude dít.

2003

ŽIVOT: Vše kolem války v Iráku je příliš čerstvé, čerstvý je bohužel i SARS, čerstvé je pozastavení rekonstrukce Klementina a rozvoje Národní knihovny, koryto Vltavy vypadá na konci Prahy jako před staletími, to není řeka uprostřed mírné Evropy, dnes vypadá přesně jako vyschlá koryta v Dolomitech, očekávající přívalové deště a povodně.

4. SITUACE V NK PŘED POVODNÍ, BĚHEM NÍ A PO NÍ – A JAK KOLEM NÁS?

PŘED POVODNÍ

- během dvou let před povodní vybudován tým spolehlivých lidí;
- odbor ochrany fondů se léta problematikou zabýval;
- na ředitelství se stabilizovaly odborné síly pro tuto oblast;
- byla vydána základní směrnice k postupu při krizové situaci v oblasti fondů;
- kompletní revizí prošla během let 2000 až 2001 další pravidla v této oblasti (evakuace, PO, BOZP atd.).

BĚHEM POVODNĚ

(více např. *Z jednoho deníku... srpen 2002 v Bulletinu NK plus č.3/2002*)

- včas a na základě vnitřní směrnice vytvořen krizový tým, obohacen improvizací o další osoby;
- předběžná opatrnost – do večerních hodin 12. 8. 2002 se však vedení krizového týmu potýkalo s nedůvěrou, zda reakce vedení NK není příliš ustrašená;
- 12.–13. 8. 2002 stěhování vzácnějších dokumentů a věcí do vyšších pater;
- desítky bezpečnostních opatření;
- po nucené evakuaci instituce výzva ředitele a na osobní nebezpečí vytvořen užší krizový tým permanentně přítomný v Klementinu.

PO POVODNĚ

- řešení následků povodní – začalo se obnovením telefonického spojení pár dnů po povodni a obnovením funkčnosti náhradní trafostanice koncem srpna 2002, 14 dní po kulminaci povodně;
- práce krizové komise na vylepšení pravidel uvnitř NK (vymezení: co dělat při stavu ohrožení NK, které vyhláší ředitel NK), organizační a technické otázky.

KDE BYLY NEJVĚTŠÍ PROBLÉMY?

- v úrovni nad námi – podcenění rozsahu povodně v oblasti předpovědí a pokynů;
- nedostatečná komunikace se složkami nad námi, problémy v komunikaci mezi týmem v Klementinu a „zbytkem knihovny“;

- legislativní nepřipravenost na mikro-úrovni, nutná improvizace (potvrzení o možnosti pohybu v uzařeném zóně).

5. ZÁVĚRY

V NÁRODNÍ KNIHOVNĚ:

- a i my řešíme problémy v této oblasti často jen jako důsledek neblahých zkušeností;
- b jde nejen o finanční náročnost opatření, ale i nechuť stále být v konfliktu se svým okolím kvůli prosazování nepříjemných pravidel a jejich kontroly;
- c jestliže jediný „klidný“ rok byl pro NK rok 1996 a část roku 1997, můžeme hovořit s nadsázkou o tendenci k permanentnímu krizovému řízení v Národní knihovně od roku 1990 do současnosti;
- d oblast ochrany a bezpečnosti se stejně jako na vyšší administrativní úrovni dostala z oblasti úřednické nárazové práce (ostraha, požární ochrana atd.) do sféry každodenního vedení instituce.

OBECNÉ ZÁVĚRY:

- a kolem nás se více projevuje nebezpečí:
 - psychická labilita jedinců, agresivita (i u čtenářů);
 - nezodpovědnost a riskování;
 - potenciální terorismus (nejen politický, ale i terorizování a šikana spoluobčanů – např. hrozby uložení výbušnin);

- „běžná“ kriminalita;
- riziko rozsáhlých přírodních katastrof;
- atd.

- b jinak vnímáme nebezpečí, je patrný též vliv médií
 - rozpětí od paniky k cynismu;
 - lidé dnes v Čechách nebezpečí vnímají jinak než za komunismu, jakoby se teprve nyní svobodně vnímá skutečný život a skutečná nebezpečí...
- c máme tradici ve schopné improvizaci, nyní musíme svět dohnat v přípravě a dodržování pravidel hry a v technickém vybavení;
- d banální událost v bezpečnostní oblasti se může stát znamením větších nebezpečí, navíc je to ukázka naší zranitelnosti;
- e psychická náročnost – musíme být připraveni na nebezpečí každý den v týdnu.

JAK ÚSPĚŠNĚ ČELIT KRIZOVÝM SITUACÍM?

ČTYŘI NUTNÉ PŘEDPOKLADY:

- 1 důkladně promyšlená a procvičená pravidla organizace krizového řízení;
- 2 schopnost improvizace v rámci pravidel;
- 3 základní technické vybavení (zvl. v oblasti monitoringu a komunikace);
- 4 tým schopných a doplňujících se osobností, které umějí zacházet se stresem.

PhDr. Michal Hora
 Národní knihovna ČR
 Michal.Hora@nkp.cz